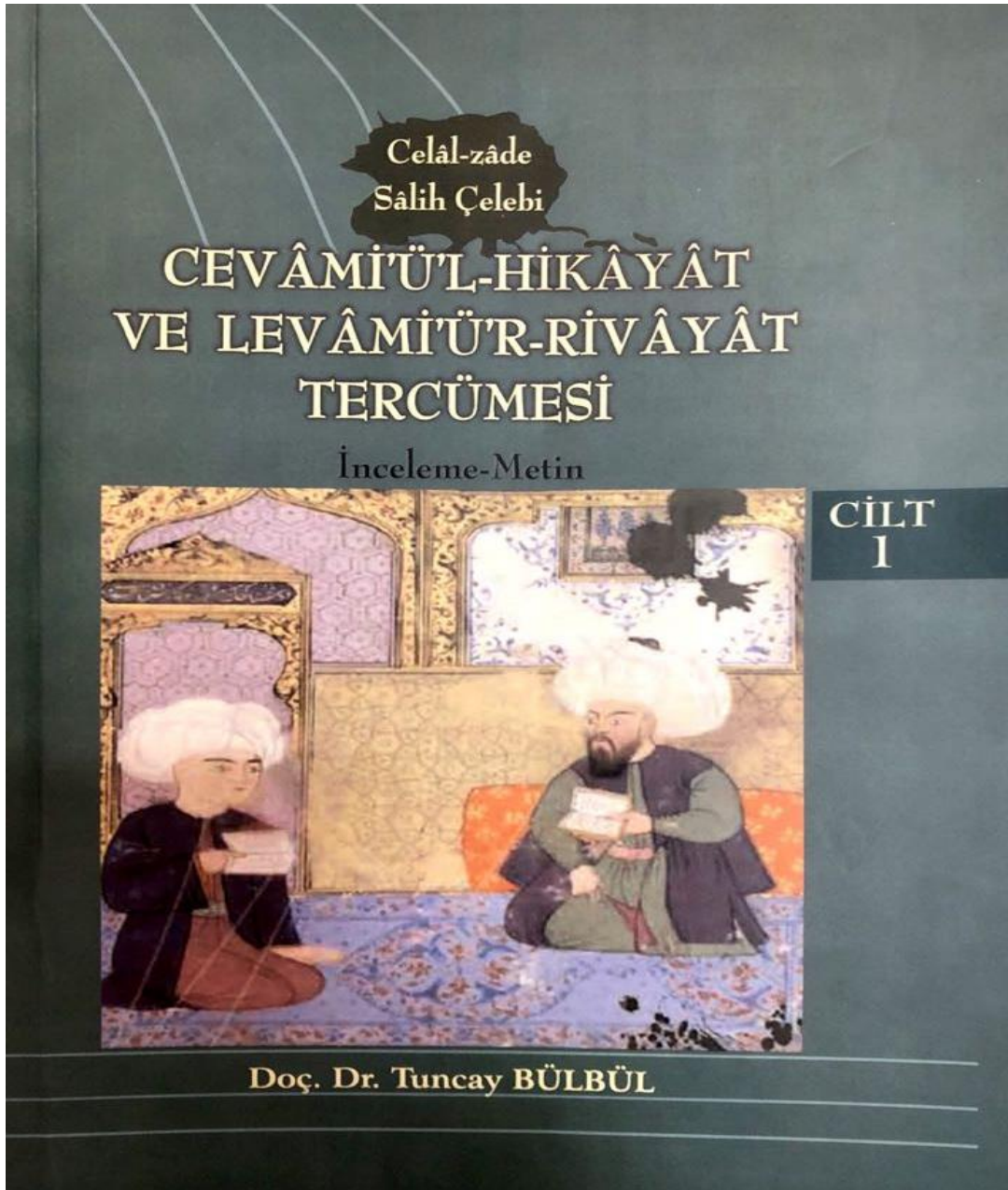

Received	Reviewed	Published	Doi Number
05.03.2018	05.06.2018	30.06.2018	10.18298/ijlet.2686

Tuncay BÜLBÜL, Celâl-zâde Sâlih Çelebi Cevâmi'ü'l-Hikâyât ve Levâmi'ü'r-Rivâyât Tercümesi (İnceleme-Metin), Tezmer Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Ana Kampüs Kayseri 2017, 2475 s.

Halis AYDIN¹

¹Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD Doktora Öğrencisi.
aydinhalis01@gmail.com

16. yüzyıl hem Osmanlı Devleti için hem de klasik Türk edebiyatı için bir dönüm noktası özelliği taşımaktadır. Çünkü başlangıçtan beri Arap ve Fars edebiyatının etkisinde kalan klasik Türk edebiyatı bu dönemde kendi karakteristik özelliklerini bulmuş ve en verimli dönemini yaşamıştır. Bu yüzyılda gerek nazım gerekse nesir alanında önemli sanatçılar yetişmiş ve önemli eserler ön plana çıkmıştır. Bu eserlerden birisi de Celâl-zâde Sâlih Çelebi tarafından kaleme alınan “Cevâmî’ü’l-hikâyât ve Levâmî’ü’r-rivâyât” isimli mensur hikâye külliyaatıdır. Eser, Muhammed Avfî’nin Farsça olarak derlediği eserinin Celâl-zâde Sâlih Çelebi tarafından yapılmış aynı adla tercümesidir. Çevirisi 15 ay gibi kısa bir sürede tamamlanan bu eserde irili ufaklı 1848 adet hikâye bulunmaktadır. Bu hikâyeler dışında eserde İran’ın mitolojik döneminde yaşamış hükümdarların hayat hikâyeleri, Emevî halifeleri, Abbasî halifeleri gibi İslam tarihi için önemli kişiliklerin yaşamlarından kesitler de yer almıştır. Aynı zamanda dünyadaki “yedi iklim”de yaşayan Çinliler, Türkler, Rumlar gibi milletlerin yaşadıkları coğrafyalar ve özellikleri anlatılmıştır.

Doç. Dr Tuncay BÜLBÜL 4 ciltten oluşturduğu söz konusu çalışmasını Celâl-zâde Sâlih Çelebi’nin Hayatı ve Eserleri, Kurgu ve Şekil Özellikleri ve Metin başlığı olmak üzere üç ana başlık altında toplamış ve üçüncü bölümü takiben Kaynaklar ve Dizin başlıklarıyla da çalışmasını tamamlamıştır.

Eserin birinci bölüm olan “Celâl-zâde Sâlih Çelebi’nin Hayatı ve Eserleri” başlığında yazar eserin müellifinin hayatını tezkireler ve edebiyat tarihleri çerçevesinde ifade etmiş ve bu bölümde Sâlih Çelebi’nin küçüklükten itibaren eğitimi, çalışkan ve kendi dönemi içerisinde ne kadar üretken bir yazar olduğunu dile getirmiştir (Bülbül 2017: 9-14).

Müellifin hayatını anlattıktan sonra yazar birinci bölümün ikinci başlığında müellife ait olan “Dîvân, Dürer-i Nesâyih, Leylâ vü Mecnûn Mesnevisi, Tarih-i Sultan Süleyman, Tarih-i Mısır-ı Cedid, Kıssa-i Firuz Şâh Tercümesi, Münşe’at, Miiftah Şerhi Haşiyesi, Mevâkıf Şerhi Haşiyesi, Vikâye Şerhi Haşiyesi, Islâhü’l-îzâh Haşiyesi, Tağyirü’t-tenkîh Haşiyesi ve Cevâmî’ü’l-hikâyât ve Levâmî’ü’r-rivâyât” gibi eserlerinin özelliklerini dile getirmiştir (Bülbül 2017: 14-18).

Birinci bölümde yazar eserin müellifi olan Sâlih Çelebi’nin hayatını ve eserlerini anlattıktan sonra “Kurgu ve Şekil Özellikleri” ana başlığı altında eseri kurgusal ve dil-üslûp yönünden incelemiştir. Bu bölüm Cevâmî’ü’l-hikâyât ve Levâmî’ü’r-rivâyât’ın en dikkat çeken bölümüdür. Çünkü eser içerisinde yer alan hikâyelerin nasıl anlatıldığı, hikâyelerin genel olarak nasıl kurgulandığı, hikâyelerin kurgusal bakımdan sağlamlığı ve anlatılan hikâyeler içerisinde çerçeve hikâye olup olmadığı burada zikredilmektedir (Bülbül 2017: 19).

İkinci bölümün ilk alt başlığı olan “Eserin Genel Kurgusal Özellikleri” başlığında yazar, eserin genel olarak kurgusal yapısını ortaya koymaya, mütercimmin eserini oluştururken kullandığı sistematığı çözümlenmeye çalışmıştır. Burada tespit edilen unsurlar eserin geneline hakim olan kurgu özellikleridir (Bülbül 2017: 19). Diğer taraftan, eserin yapısal özellikleri de bu bölümde ortaya konmaya çalışılmıştır (Bülbül 2017: 23-28).

İkinci bölümün ikinci alt başlığı olan “Eserin Kurgusal Akışı”nda yazar, bir anlamda eserin iskeletini ortaya koymaya çalışmış, eseri oluşturan tüm yapıtaşlarını çözümlenmeye gayret etmiştir. Eserin, klasik Türk edebiyatı geleneği çerçevesinde kaleme alınan eserler gibi Allah’ın büyüklüğüne, yüceliğine ve onun sonsuz merhamet sahibi olduğuna vurgu yaparak söze başladığı dile getirilmiştir

(Bülbül 2017: 29). Bunun akabinde eserin nasıl başladığı ve eserin tercüme ediliş serüveni uzun uzadıya anlatılmıştır (Bülbül 2017: 30-33). Bu bölümün başka bir özelliği ikinci bölümün ilk başlığında dile getirilen hikâyelerin sayıları ve konuları meselesine burada daha detaylı bakılmasıdır. Şöyle ki yazar eser içerisinde yer alan bâblarda geçecek olan temel hikâyeleri burada kısaca özetlemekte ve konuyla alakalı kaç hikâye geçeceğini söylemektedir (Bülbül 2017: 29-113). Örneğin; “Eserin Birinci Kısmı’nın On Birinci Bâbı “Ferâset ü Kiyâset Ehli Kimselerüñ Ferâset ü Kiyâsetleri Beyânında İdi” başlığını taşımaktadır. “Feraset” ve “kiyaset” kavramları eser boyunca pek çok yerde zikredilen kelimelerdir. Feraset, hızlı kavrama becerisi, bir şey vuku bulmadan vuku bulacağını anlama, tahmin etme demektir. Bu açıdan bakıldığında feraset sahibi kişilerin muhatapları karşısında daha avantajlı konuma geçtikleri muhakkaktır. Bu bâbta 46 hikâyeye yer verilmiştir” (Bülbül 2017: 80).

İkinci bölümün üçüncü alt başlığı olan “Dil ve Üslûp” başlığında yazar eseri yazıldığı dönemin dil ve üslûp özellikleri yönünden incelemiştir. Yazar bu bölümde ilk olarak Sâlih Çelebi’nin Türk kültür tarihinde üretken bir kişilik olduğunu, gerek manzum ve gerekse mensur eser verme yönünden oldukça üretken biri olduğunu ve başarılı eserler verdiğini dile getirmektedir (Bülbül 2017: 113-114). Bunun akabinde bu dönem eserlerinde genel olarak Eski Anadolu Türkçesi olarak adlandırılan bir dil özelliğinin eserlere hakim olduğunu ve eser içerisinde yer alan bazı dil ve üslûp özelliklerinden hareketle bunları örneklendirerek ifade etmiştir (Bülbül 2017: 115-122).

Eserin üçüncü bölümü “Metin” ana başlığı altında üç alt başlıktan oluşturulmuştur. Üçüncü bölümün ilk başlığı olan “Nüshaların Tavsifi” başlığında yazar yurt içinde 10, yurt dışında ise tespit edilen 8 nüsha hakkında detaylı bilgiler vermiştir (Bülbül 2017: 123-128). Bu bölümün ikinci başlığı olan “Metnin Kuruluşunda Dikkat Edilen Hususlar” başlığında ise metnin teşekkülünde kullanılan nüshaların hangilerinin olduğu gerekçeleriyle beraber dile getirilmektedir (Bülbül 2017: 123-128). Üçüncü başlığında ise Cevâmi’ü’l-hikâyât ve Levâmi’ü’r-rivâyât’ın çeviriyazılı metni verilmiştir (Bülbül 2017: 131-2436). Nihayetinde ise “Kaynaklar ve Dizin” başlıklarıyla da çalışma sonlandırılmaktadır (Bülbül 2017: 2437-2443).

Doç. Dr. Tuncay BÜLBÜL “Cevâmi’ü’l-hikâyât ve Levâmi’ü’r-rivâyât” isimli çalışmasıyla klasik Türk edebiyatında sürekli ihmâl edilen bir konu olan mensur hikâye konusuna oldukça kapsamlı bir eser vererek bu alandaki boşluğu doldurmaya çalışmıştır. Kendisine söz konusu çalışmasından dolayı teşekkür ederek bu tür eserlerin sayısının artmasını temenni ediyoruz.

Kâmil odur ki koya dünyâda bir eser
Eseri olmayanın yerinde yeller eser